

KAIP ĮSIKŪRĖ RAMBYNO ŠVENTOVĖ

Seniai, labai seniai gyveno prie Nemuno galinga milžinų giminė, kuri daugelį metų laimingai valdė šio krašto žmones - ūkininkus ir žvejus. Toje vietoje, kur dabar prie Nemuno prisiglaudęs stovi Ragainės miestas, tuomet riogsojo didelė, milžinų pastatyta pilis. Aukštai į dangų kilo šios pilies bokštai, kuriuose dieną ir naktį budėjo narsūs valdovų kariai. Dideli ir sunkūs akmenys tvirtomis rankomis buvo sunešti į storus pilies mūrus, ant kurių nė stipriausieji priešai užkopti nepajėgdavę.

Žilagalvis šalies valdovas, norėdamas apginti ramius šio krašto gyventojus nuo žiaurių priešų užpuolimų, nuolat laikydavo didelius karių pulkus, kurie, karui kilus, kartais švytruodavo, užpuolikus iš savo žemės vydavo, o taikos metu žmonėms padėdavo, žvėris medžiodavo, laukus dirbdavo ir tinklais žuvis gaudydavo. Bet žmonės bijodavo tų kareivių, nes dažnai nieko pikto nemanančius gyventojus jie nuskriausdavę. Pykdavo tuomet žmogus, pasakodavo savo kaimynams patirtą neteisybę, bet teisingajam šalies valdovui dėl skriaudos pasiskusti nedrįsdavo.

Ypač krašto gyventojai bijodavo trijų valdovo sūnų: Tilžačio, Vilmanto ir Rambyno. Kai tik jie išjodavo iš pilies, žmonės, metę savo kasdieninius darbus, slėpdavosi kur beįmanydami, nes nedorieji valdovo sūnūs pabaidydavo arklius, naikindavo tinklus, mindžiodavo pasėlius ir tyčiodavosi iš sugautų žmonių. Senas valdovas ne vieną kartą pastebėjo negražius sūnų darbus, ne vieną kartą nugirdo nuskriaustųjų skundus, bet kantriai tylėdavo, niekam nieko nesakydavo. Tik vieną sykį, kai jam pačiam išėjus panemuniu pasivaikščioti, ramūs gyventojai vėl pradėjo slapstytis, žilagalvis valdovas nebeiškentė. Sugrižęs į pilį, pasišaukė visus tris sūnus ir rūščiai tarė: „Kad jūs neskriaustumėte žmonių, aš liepsiu jums išeiti iš mano krašto! Jūs esate mano sūnūs, mano turtų paveldėtojai, bet matau, kad naudingam darbui netinkate. Noriu jus siųsti į platųjį pasaulį. Sugrižę praneškite man, kas jums labiausiai patiks ir kas jums atrodytų brangiausia. Jei jūs teisingai pasakysite, paliksiu jums savo turtus“.

Patiko jauniems valdovo sūnams tokia tėvo kalba, nes seniai jiems buvo ankšta gimtojoje pilyje, seniai jau troško paieškoti laimės tolimuose kraštuose. Jie atsisveikino su žilagalviu tėvu, sėdo ant pabalnotų žirgų ir išjojo iš Ragainės pilies į platųjį pasaulį. Tilžatis pasuko į vakarus, Vilmantas – į rytus, o Rambynas nujojo į šiaurę. Išsiskirdami prie aukštųjų pilies vartų, broliai susitarė lygiai po trejų metų vėl susitikti ir kartu sugrižti pas senąjį tėvą.

Išvykus sūnams, lengviau atsikvėpė krašto gyventojai. Niekas nebebijojo, nebesislapstė. Tik senas tėvas dažnai lankydavo aukurą ir degindamas Perkūnui brangias aukas, meldavo jo neapleisti sūnų svetimame krašte, o žilagalvė motina, smilkydama geltonąjį gintarą, su ašaromis dažnai prašydavo Laimą, kad ji nepašykštėtų laimės jos vaikams, kad vaikai grįžtų į valdovo rūmus dori, atsikratę blogų įpročių.

Lygiai po trejų metų, kai žmonės jau beveik buvo pamiršę valdovo sūnus, suskambėjo prie aukštosios pilies vartų trijų trimitų garsai – tai trys broliai grįžo iš plačiojo pasaulio, nešdami tėvui seniai lauktą žinią. Džiaugėsi tėvas, motina, džiaugėsi visa pilis, nebeminėdama senųjų nedorybių. Ir kai valdovas, sukvietęs daug aukštų svečių ir surengęs linksmą puotą, paprašė sūnų pranešti, ką jie pasaulyje veikę, ką matę, pirmasis atsistojo Tilžatis. Jis nekalbėjo ilgai, o tik nusisegė sunkų kalaviją ir metė ją ant ažuolinio stalo: „Štai, tėve, aš parnešiau tau didžiausią brangenybę, kurią radau savo ilgoje kelionėje. Šitą kardą tolimoje šalyje aš išmušiau iš milžino rankų ir nudėjau tą milžiną jo paties ginklu. Taip bus kiekvienam priešui, išdrįsusiam mane pulti. Aš pasistatysiu ant Nemuno kranto pilį, kuri savo garbe ir didybe toli pralenks Ragainę!“

Po Tilžačio prabilo jo brolis Vilmantas: „Aš neparsinešiau nė vieno kardo ir nenudėjau nė vieno milžino. Ramiai keliavau per pasaulį. Dieną mano palydovu buvo saulė, naktį – mėnulis. Aš dažnai pasiklausydavau paukščių čiulbėjimo. Kartą, gražią mėnesienos naktį, bevaikščioldamas po tankią girią, užtikau aikštelę, kurioje šoko ratu vyrai ir moterys. Tai buvo gražiosios laumės su savo palydovais Mane pamatę, jie išsisklaidė po girią ir pasislėpė. Vieną laumių palydovą man pavyko pagauti. Tai buvo mažas nykštukas, kuris laikė rankose skambantį varpelį. Kai varpelį aš paėmiau, jis nustojo skambėjęs. Norėjau jį gražinti nykštukui, bet jo jau nebebuvo. Taip ir liko varpelis man. Iš paukščių kalbų supratau, jog tai yra ne paprastas, bet užburtas varpelis, kuris suskamba prieš

didelius įvykius, prieš žmonių mirtį. Mums visiems lemta amžinai užmerkti akis, bet gera bus tam, kuris išgirs šio varpelio skambesį, nes galės pasirengti savo mirties valandai“.

Paskutinysis prašneko Rambynas. Sėdėdamas ne ant suolo už stalo, bet ant didelio akmens, jis tarė: „O aš, brangusis tėve, neturiu nei kardo, nei užburto varpelio. Aš parsigabenau štai šį paprastą akmenį. Tolimoj šiaurėj, kur žiemą vasarą šaltis viešpatauja, atskėliau šį akmenį nuo aukštos uolos. Man nebuvo sunku jį namo parsinešti, nes iš šio akmens noriu padaryti dievams aukurą“.

Sūnams baigus kalbėti, sužžė visi svečiai, reikšdami broliams pritarimą bei sveikindami juos, o senasis valdovas su džiaugsmo ašaromis akyse tarė: „Jūs gražiai mokėjote pasirinkti, sūneliai! Dabar aš galėsiu ramiai mirti. Kas gali būti geresnio gyvenime, kaip turėti savo židini, be baimės žiūrėti į ateitį ir garbinti dievus! Būk sveikas tu, Tilžati, narsus karžygy! Būk sveikas tu, Vilmantai, ateities pranaše! Būk sveikas, Rambyne, ieškąs dievų palaimos! Būkite palaiminti, mano narsieji sūnūs!“

Netrukus po šio palaiminimo, visi trys sūnūs paliko Ragainę ir pasistatė savo pilis. Tilžatis statėsi pilį ant Nemuno kranto, žemiau Ragainės. Jo pilis gavo Tilžės vardą. Dabar seniai sugriuvusios šios pilies vietoje stovi Tilžės miestas. Vilmantas pasistatė tvirtą pilį tarp Tilžės ir Ragainės, ant aukšto kalno, kuris dar ir šiandien Vilmanto kalnu tebevadinamas. Pilies pamatuose Vilmantas įmūrijo užburto varpelį. Prieš artimo žmogaus mirtį arba didelę nelaimę varpelis pradėdavo gaudžiai skambėti. Taip Vilmantas sužinodavo savo ir savo artimųjų lemtį. O Rambynas pasirinko vietą kitoje Nemuno pusėje, kur stūksojo aukštas kalnas. Jo viršūnėje jis padėjo iš tolimosios šiaurės parsineštą akmenį – aukurą dievui Perkūnui. Aplink aukurą jis pasodino tankią ąžuolų girią. Norėdamas šventvietę nuo piktadarių apsaugoti, Rambynas ištarė baisesius žodžius: „Maloniai priimki, galingasis Perkūne, šią mano auką! Kol šitas šventas aukuras stovės savo vietoje, tol nepajudės ir šis kalnas, bet jeigu piktadarių ranka jį užgaus, tai tegul kalnas nugriūva į Nemuno gelmes“.

Tą akies mirksnį pakilo tamsūs debesys, sužžė smarkus vėjas ir galingi griausmų aidai suvirpino žemę. Tai Perkūnas liudijo, kad jis auką priėmė maloniai ir kad įvyks taip, kaip Rambynas nori. Tuo pačiu laiku atsirado ant Rambyno kalno po akmeniu auksinės ekėčios, auksinė žagrė ir sidabrinis lopšelis. Tai buvo ženklas, kad Perkūnas laimins Rambyno kraštą ir jo žmones.

Vėliau, kai piktai žmonės išjudino šventąjį akmenį ir jį suskaldė, Rambyno žodžiai išsipildė.

RAMBYNAS IR LAUMĖS

Seniai seniai, prieš daugelį šimtmečių, gyveno Ragainės apylinkėje milžinas Nemunas. Jis turėjo tris sūnus: Tilžatį, Vilmantą ir Rambyną. Kai milžinas paseno ir nebepajėgė pats valdyti savo turtą, padalijo savo žemes vaikams. Rambynas gavo gražų kalną prie Nemuno upės ir pasistatė jo viršūnėje tvirtą pilį. Kalno atšlaitėje Perkūno garbei jis paguldė didelį akmenį. Kol akmuo gulėjo savo vietoje, kraštas nebijojo jokių priešų. Net kryžiuočiai nedrįso paliesti šios lietuvių šventovės.

Rambyno kalne, po akmeniu, gyveno gerosios laumės. Jos saugojo šventovę, padėdavo paklydusiems keleiviams, slaugė ligonius, nešė dovanas neturtingiesiems. Tačiau kai visame krašte buvo išdraskytos žinyčios, turėjo ir laumės iš šios vietos bėgti.

Anapus Nemuno, ties Rambynu, gyvenęs valtininkas susapnavo keistą sapną. Rodėsi, kad visas Rambyno kalnas skendėjo liepsnose, o jo gerosios laumės blaškėsi kalno atšlaitėje ir šaukėsi pagalbos. Tą patį sapną jis regėjo dar ir kitą naktį. Trečią naktį valtininkas ryžosi nuplaukti į Rambyną.

Tamsūs debesys dengė dangų. Šėlstančio vėjo draskomos, bangos ritosi viena per kitą, taškėsi, putėjo. Valtininkas žvelgė į anapus Nemuno liepsnojantį Rambyną. Jo atšlaitėje mirgėte mirgėjo laumės. „Perkelk mus! Perkelk!“ - šaukė jos, pamačiusios žmogų.

Senasis valtininkas prisiryė prie Rambyno. „Tai juk laumės, - šnabždėjo jis bailiai, - ar tik neatsitiko joms kokia nelaimė, kad manęs šaukiasi?“ Laumės apspito valtį. Nespėjo žmogus nė apsižvalgyti, valtis jau buvo pilna laumių. „Perkelk mus į aną pusę!“ - šaukė jos.

Daug kartų valtininkas plaukė per Nemuną, kol perkėlė vis naujus būrius dvasių. Kai jis paskutinį kartą atsiyrė, ugnis kalne užgeso...

„Ar žinai, kas mes esame?“ - paklausė valtininką viena laumė. „Žinau, - atsakė jis, - jūs esate gerosios Rambyno dvasios, tačiau nesuprantu, kokia nelaimė verčia jus palikti mūsų šventovę?“ Laumės atsakė: „Žmonės įžeidė dievų šventovę, nusprendė suskaldyti Perkūno akmenį. Teužeina šiam kraštui sunkūs laikai, telieka jis kitų vergijoje!“

Senelis susimąstė. Jis dar tebegearbė savo protėvių tikyba, tebegearbino galingąjį Perkūną ir senuosius dievus. Linguodamas savo žilą galvą, valtininkas tyliai mąstė, kas galėjo išdrįsti pakelti ranką prieš šią žinyčią. „Malūnininkas Švarcas iš Bartų nori suskaldyti Perkūno akmenį savo naujai statomam malūnui. Mes turime keliauti. Laima mus veda į ramesnę vietą. Dėkui už tavo vargą“, - iš tolo į jo mintis atsiliepė laumės.

Žinia, kad gerosios dvasios išsikėlė iš Rambyno, greit pasklido po visą kraštą. Žmonės su baime laukė dievų keršto.

Laumių žodžiai išsipildė – kraštas turėjo pergyventi sunkius laikus ir ilgai kentėti svetimųjų priešpaudą.

RAMBYNAS

Kai dar nebuvo bažnyčių ir mūsų proseneliai ant kalnelių tamsiose giriose garbino savo dievus bei nešdavo geriausias dovanas, viena iš garsiausių šventovių buvo Rambynas. Šis kalnas riogso tarp Tilžės ir Ragaines, ant dešiniojo Nemuno kranto. Tamsiomis pušimis ir kitokiais medžiais apaugęs, jis buvo tinkamiausia vieta dievams ir deivėms gyventi. Kalno viršūnėje gulėjo didelis, paties Perkūno atgabentas akmuo. Čionai senovės lietuviai savo dievams sudėdavo aukas ir degindavo. Žmonės, pasakodavo, kad Perkūnas po šituo akmeniu pakasęs auksinį puodą ir sidabrinės ekėčias. Jie tikėjo, kad tol, kol šitas Perkūno atgabentas akmuo ant Rambyno gulėsias, žmonės laimingai galės gyventi.

Buvo tuomet Rambynas garsus visoje Lietuvoje. Vyriausieji kriviai, kurie suneštąs aukas degindavę, paskelbdavę kasmet nepaprastas aukų šventes. Susirinkdavę lietuviai iš tolimiausių apylinkių ant Rambyno pasimelsti, pagarsėjusių krivių pamokslų paklausti ir savo atsineštas brangias dovanas dievams paaukoti. Sunešdavo žmonės dievams dar ir įvairių brangenybių, kurias sukraudavo šventovėje. Tikėdami dievą malonėmis, žmonės jautėsi labai laimingi, galėdami tokiomis aukomis savo padėką išreikšti.

Tačiau šitą gražųjį ir ramųjį kampeli turėjo ištikti baisi nelaimė. Ji netikėtai užpuolė barzdotti kryžiuočiai. Kur seniau aukojamųjų gyvulių kraujas tekėjo, dabar srovingai plūdo lietuvių kraujas. Kur pirmiau deginamų aukų dūmai kilo, dabar nelaimingųjų lietuvių namelių gaisrai plieskė. Kriviai ir vaidilos, kurie čia nuolat dievams aukodavo, turėjo skubiai savo mylimąjį kalną apleisti. Nenorėdami, kad visos per šimtmečius sukrautos brangenybės patektų į kryžiuočių rankas, turėjo visą turtą šiame kalne užkasti.

Kardu įsiveržusieji kryžiuočiai išplėšė iš lietuvių širdžių Perkūno ir Laimos tikyba. Už tai jiems prievarta teikė krikštą vandeniui ir nieko daugiau. Nors kryžiuočiai žiaurumu stengėsi naująjį tikėjimą Lietuvoje išplėsti, nors ir kardu lietuvius prie krikšto varė, lietuviai nuo savo dievų, nuo senųjų papročių ir šventovių, kur pražilę vaidilos dievams tarnavo, nenusigręžė. Giliai buvo prabočių tikyba šaknis į jų širdis įleidusi. Negalėjo lietuviai įsivaizduoti, kad kryžiuočių Dievas geresnis ir malonesnis, negu Perkūnas bei Laima. Nors lietuviai krikščionių tikyba priėmė, slapta ir toliau tebegearbino senuosius savo tėvų dievus, nešė jiems aukas ant didžiojo akmens, gėrė ant kalno vandenį ir mazgojosi juo, kad sveiki išliktų. Ypač jaunavedžiai mėgdavo ten nueiti ir aukoti, kad Laima suteiktų jiems laimės ir palikuonių.

Bet metai slinko, ir krikščionių tikyba vis giliau ir giliau leido šaknis į lietuvių širdis, užėmė vietą senųjų dievų, nuo kurių lietuviai vis labiau tolo. Nors visur jau buvo bažnyčių, tačiau ir senųjų dievų šventovės tebebuvo garbinamos ir lankomos. Todėl ir Rambynas, kuris tuomet buvo viena iš garsiausių šventovių, išlaikė tą garsą ligi šių dienų. Akmuo, kuris ant Rambyno gulėjo, buvo ir toliau visų lietuvių gyventojų garbinamas. Tebeviešpatavo nuomonė, kad šitą akmenį palietus, visą kraštą ištiksianti didelė nelaimė. Šis Perkūno akmuo buvo nepaprastas: pailgai keturkampis, viršus visai lygus, gulėjo iš šiaurės į pietus, šiauriniu galu kiek aukščiau. Todėl saulė savo spinduliais nuo ankstyvo ryto ligi vėlyvo vakaro jį apšviesdavo. Ir akmens viršus buvo nepaprastas - gerai į akmenį

įsižiūrėjus buvo matyti jame įspaustas kardo pavidalas, šalia jo lyg koks dievnamio paveikslas, žmogaus delno atspaudas ir daugybė visokių gyvulių pėdsakų. Nebūtų drįšęs nė vienas apylinkės gyventojas koku nors būdu paliesti šitą praamžių dievo atneštą akmenį, aplink kurį susirinkę lietuviai savo dievus garbindavę ir jiems aukodavę.

Kartu su šarvuotaisiais kryžiuočiais atvyko ir svetimų žmonių, kurie nežinojo nieko apie mūsų krašto dievus ir jų šventoves. Jie nieko nežinojo nei apie Perkūną, nei apie Laimą. Jiems net į galvą neatėjo gerbti tas vietas, kur seniau lietuviai savo dievams aukodavę. Todėl nebuvo Rambyno kalne gulinčiam akmeniui lemta ramiai savo vietoje pasilikti.

Barvų kaime gyvenęs malūnininkas Švarcas panorio pasistatyti du naujus vėjinius malūnus. Negalėdamas malūnų girnoms surasti tinkamų akmenų, pagalvojo apie Rambyno kalno aukurą. Apžiūrėjęs jį nusprendė, kad akmuo tinka girnoms. Apie teisę tą akmenį paimti jis net nepagalvojo. Apylinkės žmonės, nors ir krikščionys, sužinoję apie baisų malūnininko ketinimą paliesti Perkūno šventovės akmenį, subruzdavo ir visomis jėgomis tam priešinosi. Prisiminė jie vaidilų pranašavimą, kad ištiksianti didelė nelaimė visą kraštą, jei žmonės išdrįsį tą akmenį pajudinti. Dievų kerštas būsiąs bausis. Nusijuokė svetimšalis malūnininkas iš šių pranašavimų. Jis juk nieko nežinojo apie lietuvių dievus!

Pradėjęs ieškoti darbininkų Rambyno akmeniui plaišinti, malūnininkas nustebo, kodėl nė vienas žmogus nesutikęs jam padėti. Negalėdamas darbininkų susirasti apylinkėje, sumanė jų parsikviesti iš toliau. Jis surado tris darbininkus, kurie sutiko iš to akmens iškalti gernas. Gavęs valdžios leidimą akmenį savo reikalams sunaudoti, malūnininkas nepabūgo gyventojų priešinimosi

Žynių pranašavimai išsipildė. Pirmajam iš šių darbininkų, kirtusiam į akmenį, šventovo akmens skeveldra pataikė į akį, ir jis tą pačią dieną visiškai apako. Antrasis darbininkas, antrą kartą kirsdamas į akmenį, nusilaužė ranką ir dar tą pačią dieną buvo priverstas grįžti namo. Tačiau užsispyrėlis malūnininkas nenorėjo atsisakyti savo pragaištingo sumanymo. Jis privertė trečiąjį darbininką dirbti toliau. Jam, tiesa, pavyko akmenį suskaldyti ir parvežti j malūną, bet žynių pranašavimai apie baisų dievų kerštą pildėsi toliau: trečiasis darbininkas, grįždamas namo, pakeliui susirgo ir mirė.

Malūnininkas ilgai nesidžiaugė savo naujai pastatytais malūnais. Jo tykojo viena nelaimė po kitos. Pradėjo po smukles valkiotis ir girtuokliauti. Pagaliau į paliko žmona. Kai viskas buvo pragerta, jį išvarė iš malūno. Daug vargęs, gavo pagaliau darbo viename Tilžės malūne, tačiau šio malūno savininkas vieną audringą dieną pamatė, kad jo malūnas staiga sustojęs. Įėjęs į malūną, rado savo darbininką Švarcą sutraiškytą malūno ratuose. Dievai bausiai atkeršijo. Vėliau paaikėjo, kad tame malūne taip pat vienas girnų akmuo buvo iš Perkūno akmens iškaltas.

Kalną, netekusį savo ramybės sergėtojo, ištiko viena nelaimė po kitos. Vieną rudens naktį didelė dalis kalno su didžiausiu bildesiu nuslinko į Nemuną. Tą naktį, kaip ir kelias dienas prieš tai, siautė bausi audra. Antroje Nemuno pusėje gyvulius ganę piemenys išgirdo per audrą lyg tūkstančio balsų riksmą, kuris staiga vėl nutilo.

Nors žmonės Rambyno kalną įvairiais medžiais apsodino, jis ir toliau tebegriūva. Gal ateis laikas, kai paskutinė šventoji Rambyno dalis dings. Jei tikėtume žynių pranašavimais, tuomet kraštą vėl turėtų ištikti bausi nelaimė.